

**ПРОГРАМ РАЗВОЈА ИНСТИТУТА
ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ СРБИЈЕ
„ДР МИЛАН ЈОВАНОВИЋ БАТУТ”**

Београд, 2013. године

УВОД

Први и најприроднији услов човековог напретка је здравље. У њему је лепота, снага, дуговечност сваког појединца, па тако и заједнице, народа, државе и целокупног човечанства.

Др Милан Јовановић Батум, 1847–1940.

Полазећи од чињенице да здравље представља највећи национални ресурс, да је право на здравље и здравствену заштиту једно од основних људских права и да свако у Србији треба да има прилику на избор здравих начина живота као и живот у окружењу које даје подршку здрављу, брига за здравље, бољи квалитет живота као и боља здравствена заштита за све грађане мора бити део свеукупне државне политике, свих институција и појединаца под слоганом „Здравље у свим политикама” који представља и мото нове здравствене политике Светске здравствене организације. Ово је и основ политике новог јавног здравља.

Јавно здравље у Србији треба развијати као прилагодљив и на човека и популацију оријентисан здравствени сервис који с једне стране модернизује, прикупља, производи и интегрише знање, чини га употребљивим и даје га на располагање доносиоцима одлука, науци, и целокупној јавности, а с друге стране је модеран, брз сервис за организацију и спровођење интервенција, којима се унапређује здравље и спречавају и сузбијају болести.

Имајући у виду да се управо започиње са активностима на доношењу нове здравствене политике за период 2015–2020. године и да се у том контексту приступило и активностима на изради нове Националне стратегије за јавно здравље као и новог Закона о јавном здрављу, документ Програм развоја Института за јавно здравље Србије се ограничава на постојећа стратешка и законска решења за период 2013–2015. године, после чега следи израда дугорочног програма развоја Института, усклађеног са новом здравственом политиком за период 2015–2020. године.

I. Стратешки и законски оквир Програма развоја Института

Главни циљеви Програма развоја Института за јавно здравље су његово програмско, кадровско и материјално оснаживање како би, и у условима тешке економске кризе земље, у потпуности досегао своју:

Визију – да буде институција окренута ка јавном здрављу где се очување и унапређење здравственог стања становништва и смањење превентабилног морталитета, као и одрживост система здравствене заштите, постиже квалитетним и ефикасним радом свих здравствених установа, снажном интерсекторском сарадњом, као и интегрисањем здравља у све политике.

Мисију – да је Институт за јавно здравље Србије централна институција јавног здравља и лидер јавноздравствених активности у Републици Србији.

Ова позиција дефинише мисију као континуирану активност у области процене и остваривања здравствених потреба и реализације једнаког права на здравље и здравствену заштиту за целокупно становништво Србије. Ова мисија се реализује кроз извршавање законом прописаних обавеза и програмских задатака, затим кроз мултидисциплинарну и интерсекторску сарадњу, а посебно кроз координацију, стручно-методолошку помоћ и усмеравање других института и завода за јавно здравље као и других институција које поред основних, реализују и јавноздравствену делатност.

Светска економска криза и економска криза у Србији доводи до преиспитивања основних вредности друштва и заједнице. Одговор система здравствене заштите и државе на ову кризу треба да је усмерен с једне стране, ка социјалној правди а с друге, ка инсистирању на економској добити од инвестирања у здравље, са посебним акцентом на социјално-економске детерминанте здравља.

Стога је од велике важности да се спровођење Програма Института посматра као циклус у коме је поред дијагностиковања приоритетних здравствених проблема и анализе узрока њиховог настанка, најважнија етапа постављање мерљивих циљева које треба достићи у дефинисаном временском року.

Ништа мање важна етапа је доношење одлука за спровођење одговарајућих мера и активности. Евалуација, као завршна етапа, представља неизоставну активност на основу које је једино могуће уочити „слабе тачке” и проценити одрживост појединих решења, након чега се обезбеђује редефинисање појединих циљева како би се испунила настојања садржана у Програму.

II. Делатност Института за јавно здравље

Делатност у области јавног здравља у Србији, у ужем смислу, обавља Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”, заједно са мрежом од три института (Нови Сад, Ниш и Крагујевац) и 20 завода за јавно здравље. Оснивач свих института и завода за јавно здравље је Влада Републике Србије која је својим оснивачким актом дефинисала њихове основне делатности.

Делатност института и завода за јавно здравље је дефинисана Националном стратегијом за јавно здравље, Законом о јавном здрављу, Законом о здравственој заштити, Законом о здравственом осигурању, Одлуком о Плану развоја здравствене заштите Србије за период 2010–2015. године, као и усвојеним стратегијама за унапређивање здравственог стања појединих категорија становништва или стратегијама за превенцију појединих болести и стања.

Наведеним стратешким документима и законима дефинисана је делатност и надлежности Института за јавно здравље.

Најзначајније области рада које проистичу из дефинисаних надлежности су:

– Праћење, процена и анализа здравственог стања и здравствене писмености становништва, стања и квалитета животне средине и утицаја фактора животне средине на здравље, праћење и проучавање здравствених проблема и ризика по здравље становништва, узрока, појава и ширења заразних болести и других болести од социјално-медицинског значаја и предлагање мера за њихово унапређење;

- Праћење, процена и анализа здравственог стања, понашања у вези са здрављем и здравствене писмености, стања и квалитета животне средине, здравствене исправности и квалитета хране, предмета опште употребе и воде, као и утицаја фактора из животне средине на здравље људи, праћење и проучавање здравствених проблема и ризика по здравље становништва, узрока, појава и ширења заразних болести и других болести од социјално-медицинског значаја и предлагање мера за њихово унапређење;
- Праћење и проучавање организације, рада и развоја здравствене службе и предлагање мера у циљу боље заштите и унапређења здравља;
- Предлагање елемената здравствене политике, учествовање у изради законских и подзаконских аката у области здравствене заштите и предлагање мера за унапређење здравља становништва;
- Праћење и анализа плана стручног усавршавања, структуре и броја кадрова, као и праћење и анализе обезбеђености здравствених установа медицинском опремом и предлагање мера у циљу њене ефикасне доступности корисницима као и рационалне употребе.
- Обављање примењених истраживања у области јавног здравља и коришћење резултата тих истраживања у предлагању мера и доношењу одлука;
- Сарадња и развој партнерства у локалној заједници на идентификацији и решавању здравствених проблема становништва и на здравственом просвећивању, и подршка развоју програма у заједници;
- Учествовање у изради и доношење планова централизованог снабдевања лековима, медицинском опремом и медицинским средствима за све здравствене установе у Србији;
- Сарадња са међународним организацијама (Светска здравствена организација, *ECDC*,¹ *Eurostat*,² *IANPHI*,³ *UNICEF*,⁴ *EFSA*,⁵ *UNEP*,⁶ *UNDP*,⁷ *Emcdda*);

¹ Европски центар за превенцију и контролу болести

² Статистичка канцеларија Европске комисије и Европске заједнице

³ Међународна асоцијација националних института за јавно здравље

⁴ Дечији фонд Уједињених нација

⁵ *European Food Safety Authority*

⁶ Програм за животну средину Уједињених нација

⁷ Програм за развој Уједињених нација

- Координација рада и стручно учешће у раду Републичких стручних тела;
- Анализа и предлагање мера у ванредним ситуацијама кроз праћење, анализу и контролу ризика и претњи по јавно здравље;
- Координисање и праћење стручног рада мреже института и завода за јавно здравље Србије.

У обављању здравствене делатности Институт пружа превентивне, дијагностичке и друге здравствене услуге из следећих области здравствене заштите и одговарајућих ужих специјалности:

- 1) социјалне медицине;
- 2) области хигијене и животне средине;
- 3) епидемиологије;
- 4) микробиологије;
- 5) информатике и биостатистике.

III. Циљеви Програма развоја Института

Општи циљ

Својом укупном стручном и координаторском активношћу Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” (у даљем тексту Институт) у наредном периоду, представљаће најзначајнију снагу у креирању и имплементацији (нове) здравствене политике.

Специфични циљеви

Свој стручни допринос као и реализацију законом поверених му активности Институт ће реализовати усмеравањем својих активности на следећих пет кључних специфичних циљева и подциљеве који се односе на услуге које пружа Институт.

1. Очување и унапређење здравља, здравственог стања становништва и здравственог потенцијала свих грађана Србије и смањивање неједнакости у здрављу, нарочито рањивих популационих група.

1.1. Планирање и имплементација програма, мера и активности усмерених ка националним приоритетима у унапређењу здравља, превенцији болести, повреда и инвалидности, као и превентабилног морталитета (скрининг програми, програми здравственог васпитања и програми имунизације).

1.2. Планирање мера и активности које представљају подршку демографској/ популационој политици Србије и доприносе здравом почетку живота.

1.3. Планирање додатних мера и активности за посебно вулнерабилне популационе групе (млади, стари, особе са инвалидитетом, Роми, бескућници, ИКД,⁴ СР,⁵).

⁴ Интравенски корисници дрога

⁵ Сексуалне раднице и радници

1.4. Унапређење транспарентности здравствених мера и активности кроз континуирано информисање јавности.

1.5. Учествовање у повећању здравствене писмености становника, посебно младих као и осталих група у повећаном ризику за здравље, јачање индивидуалне одговорности за здравље, мотивисање појединаца и заједнице да предузимају акције за очување здравља и њихово оспособљавање да се одговорно односе према себи и другима.

1.6. Унапређење брзог и ефикасног одговора на ризичне, изненадне ситуације, догађаје, претње, акциденте који имају потенцијал да угрозе здравље и здравствену безбедност људи и околине.

2. Подржавање процеса којима се унапређује планирање, квалитет и ефикасност здравствене заштите, укључујући и могућности за обезбеђивање једнаке приступачности и доступности превентивних и куративних здравствених услуга за укупно становништво Србије.

2.1. Планирање развоја и јачања кадровске и технолошке инфраструктуре здравственог система/институција у складу са реалним потребама и могућностима заједнице.

2.2. Планирање развоја и унапређење функционисања, ефикасности, квалитета и финансирања свих нивоа и облика здравствене заштите.

2.3. Подршка у имплементацији нових стратешких и оперативних мера Министарства здравља и Владе Републике Србије које се односе на све нивое здравствене заштите (рад републичких стручних комисија, пилотирање нових услуга, нових начина финансирања, обезбеђивање централног планирања у циљу веће ефикасности и рационализације трошкова у систему здравствене заштите путем централизованих јавних набавки...). Дефинисање места и улоге и поделе надлежности међу здравственим институцијама примарног, секундарног и терцијарног нивоа здравствене заштите.

2.4. Сарадња са кадровским школама и факултетима у креирању уписне политике и јавноздравствених новина у програмима наставе.

3. Иницирање и учествовање у развоју и унапређењу политика за здравље, стратегија, закона и других прописа који унапређују и штите здравље и здравствену безбедност становника и обезбеђују одговарајуће извршавање и финансирање мера примарне, секундарне и терцијарне превенције.

3.1. Унапређење и јачање интерсекторске и међуресорне сарадње на свим нивоима одлучивања (од институционалног, локалног, регионалног па до републичког) како би се свим становницима Србије обезбедиле веће могућности да имају адекватне и по здравље пожељне детерминанте здравља (вода, вазух, храна, предмети опште употребе и друго). Иницијатива и учешће у изради сета нових закона и промене неких од постојећих закона.

3.2. Подстицање и обезбеђивање партиципације цивилног сектора у припреми докумената здравствене политике, као и у доношењу и имплементацији здравствених мера, одлука и регулатива.

4. Јачање свих ресурса и капацитета Института (оспособљен кадар, унапређен начин финансирања и савремена опрема) за успешно извршавање функција националне референтне институције из области јавног здравља.

4.1. Повећање ефикасности и квалитета рада свих служби Института у пружању услуга у оквиру законски усвојених делатности Института.

4.2. Подршка и залагање за стални професионални развој запослених у Институту како у оквиру домаћих, тако и у оквиру међународних програма.

4.3. Заступање одговарајућег финансирања Института као националне институције уз усмеравање на доминантно финансирање из средстава државног буџета и редефинисање финансирања од стране Фонда за здравствено осигурање у смислу препознавања Института за јавно здравље као

дела система здравствене заштите и његове улоге у очувању и унапређивању здравља становништва.

4.4. Унапређење инфраструктуре Института, простора и опреме за брзу и квалитетну дијагностику фактора који представљају ризик по здравље људи (заразне болести, фактори ризика по здравље у животној средини: вода, ваздух, храна и исхрана...).

4.5. Развој информационог система оспособљеног да прати реализацију циљева и задатака у јавном здрављу и да подједнако служи доносиоцима одлуке, здравственим радницима као и широј јавности, а у складу је са прописима о поверљивости и заштити података и активно учешће и координација у процесу успостављања јединственог информационог система у здравству Србије.

4.6. Унапређење координационе улоге Института у оквиру мреже института и завода за јавно здравље и јачање њихове функционалне повезаности, уз заједничко подстицање локалних самоуправа да више учествују у јавноздравственим активностима на својој територији укључујући и финансирање ових активности из буџета локалних самоуправа.

5. Даље неговање и развијање међународне сарадње са заједничким пројектима и активностима у области здравља и здравствене заштите од интереса за земљу.

5.1. Испуњавање улога Института као националне референтне институције која представља земљу у питањима јавног здравља.

5.2. Подршка раду *focal pointa* за СЗО Министарства здравља Републике Србије.

5.3. Успостављање нових облика сарадње са међународним организацијама, агенцијама и фондацијама које могу да допринесу развоју Института путем пројеката и донација.

У остваривању циљева јавног здравља, односно очувања и унапређења здравља становништва нужна је добра сарадња, координација и партнерство међу бројним актерима – на националном, регионалном и локалном нивоу. Међу њима је потребно истаћи Министарство здравља, мрежу института и завода за јавно здравље, друга министарства, невладине организације и стручна друштва, те остале институције без чијег партнерства није могуће остваривање циљева здравствене политике.

Стратешки интерес је и међународна сарадња са Светском здравственом организацијом, *ECDC*-ом, програмима јавног здравља Европске уније, те институцијама и програмима јавног здравља у окружењу али и у целом свету.

Овако дефинисан општи циљ Програма развоја Института за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут”, специфични циљеви, подциљеви и неопходне активности за њихову реализацију подразумевају и израду прецизно одређене динамике реализације као и носиоце одговорности за реализацију истих и они ће бити накнадно одређени. Такође, за успешну реализацију наведеног Програма неопходна је добра анализа постојећег стања и оспособљености кадра, опреме, као и унутрашње организације Института за јавно здравље Србије. Успешна реализација овог програма, у условима тешке економске и политичке кризе, обезбедити ће нову, значајнију, редефинисану улогу Института за јавно здравље Србије али и свих осталих института и завода у мрежи, као и повећање компетентности свих одговорних, посебно Министарства здравља за доношење адекватних одлука и успешније вођење здравствене политике засноване на доказима и у складу са политиком Светске здравствене организације „Здравље 2020” под слоганом „Здравље у свим политикама”. Успешно спроведен, овај програм може бити и добра основа за израду нове здравствене политике Србије за период 2015–2020. године.

IV. Активности везане за све специфичне циљеве и подциљеве

1. Очување и унапређење здравља, здравственог стања становништва и здравственог потенцијала свих грађана Србије и смањивање неједнакости у здрављу, нарочито рањивих популационих група.

Појединачне активности/групе активности:

1.1.1. Рутинске и научноистраживачке активности у области:

- анализе здравственог стања и здравствених потреба становништва
- праћење постојећих и развој нових индикатора за процену здравља (родно сензитивних, за поједине популационе групе)
- евалуације достигнутоги, ефикасности и користи предузетих мера и активности.

1.1.2. Процена доступности, прихватљивости и квалитета здравствених услуга у Србији за пружање одговарајућег обима и нивоа услуга у области скрининга, здравственог васпитања и имунизације, са предлогом корективних мера.

1.1.3. Развој индикатора неједнакости у здрављу као неопходног оруђа за дефинисање националне стратегије за смањење неједнакости у здрављу.

1.1.4. Унапређење свих постојећих регистара обољења и стања са проценом потреба за увођењем нових регистара.

1.1.5. Развијање регистара – функционалних база података случајева заразних болести (по дефиницији у надзору), епидемија, болничких инфекција и обезбеђивање електронских извештаја о кретању заразних болести. Развијање електронског имунизационог регистра, који би садржао и регистар нежељених реакција насталих након имунизације.

1.1.6. Унапређење епидемиолошког надзора над HIV, ТБ и ППИ и имплементација Националних стратегија у овим областима.

1.1.7. Унапређење епидемиолошког надзора над вакцинама превентабилним болестима по дефиницији случаја и расположивим могућностима лабораторијске дијагностике по стандардима.

- 1.1.8. Унапређење надзора над безбедном имунизационом праксом кроз едукацију (хладни ланац вакцина, техника апликовања, политика отворених бочица, нежељене реакције, планирање, растур и др).
- 1.1.9. Обезбеђивање услова за унапређење надзора над нежељеним реакцијама након имунизације кроз едукацију и нови Правилник о имунизацији и применом „Водича за надзор над нежељеним реакцијама”.
- 1.1.10. Обезбеђивање услова за увођење нових вакцина за примену у амбуланти за путнике у међународном саобраћају.
- 1.1.11. Обезбеђивање услова и координација у спровођењу сероепидемиолошких студија носилаштва антитела.
- 1.1.12. Обезбеђивање услова и координација у спровођењу допунских кампања имунизације маргинализованих популационих група.
- 1.1.13. Израда националне сертификационе документације за одржавање статуса земље без дечије парализе (*polio-free*).
- 1.1.14. Израда дела документације за верификацију елиминације морбила, на захтев Регионалне комисије СЗО.
- 1.1.15. Иницирање доношења новог Правилника о имунизацији/календара имунизације за циљну популацију, као и за лица по клиничким индикацијама, његова имплементација и праћење спровођења.
- 1.1.16. Промоција имунизације у циљу усвајања знања, изградње ставова и понашања одређених циљних група, у циљу сузбијања одбијања имунизације под утицајем антивакциналних лобија.
- 1.1.17. Планирање, имплементација и надзор над организованим скрининг програмима и евалуација њихових резултата.
- 1.1.18. Унапређење и развој информационе базе која омогућава праћење здравствених индикатора и здравственог стања становништва у односу на најзначајније социјално-економске детерминанте здравља.

1.2.1. Подстицање и подршка програмима, мерама и активностима за побољшање здравља које су део опште демографске и популационе политике.

1.2.2. Предлагање мера и активности за унапређење националне политике, програма и планова за унапређење здравствене заштите жена, деце и младих, као и активна подршка у имплементацији Стратегије и програма за здравствену заштиту жена деце и младих.

1.2.3. Покретање, учешће и подршка програмима и активностима за очување здравља жена пре трудноће, у трудноћи и порођају.

1.2.4. Едукација здравствених радника за узрасно и родно сензитивни приступ у здравственој заштити.

1.2.5. Активна подршка едукацији младих у области репродуктивног и сексуалног здравља.

1.2.6. Студија процене обезбеђења најбољих услова за порођај и негу новорођенчета у породилиштима Србије.

1.2.7. Подршка мерама за очување здравља новорођеног детета у складу са његовим максималним потенцијалом на рођењу.

1.3.1. Планирање и предузимање мера усмерених на вулнерабилне популационе групе које унапређују здравље репродуктивно активних жена, деце, старог становништва, особа које живе испод границе сиромаштва, социјално изолованих и маргинализованих особа, особа које живе/раде на улици, особа које живе у удаљеним руралним насељима, особа са инвалидитетом, особа са тешким обољењима и стањима.

1.3.2. Активности у области посебних програма промоције здравља и интеграције исте у све програме, пораста здравствене писмености становништва, програма у заједници, посебно у образовању и дечијој заштити.

1.3.3. Залагање за препознавање у локалној средини и посебно у здравственом систему додатних здравствених и са здрављем повезаних потреба вулнерабилних група.

1.3.4. Праћење спровођења у пракси свих индивидуалних права корисника уз обезбеђивање права на доступност, приступачност и поверљивост свих здравствених услуга на свим нивоима здравствене заштите.

1.3.5. Подршка мерама и активностима усмереним ка смањењу свих облика дискриминације у здравственом систему.

1.3.6. Активно деловање у развоју интерсекторске сарадње на националном нивоу која је усмерена на боље здравље и здравствену заштиту вулнерабилних групација.

1.3.7. Подршка активностима повезивања међу институцијама здравствене и социјалне заштите на локалном нивоу.

1.3.8. Подршка невладином сектору у реализовању програма за поједине вулнерабилне групе.

1.3.9. Континуирана едукација свих запослених у здравству, а посебно у ПЗЗ за рад са вулнерабилним групама.

1.3.10. Предузимање мера за развој теренског рада у ПЗЗ који би приближио здравствену заштиту вулнерабилној популацији.

1.4.1. Израда комуникационе стратегије за здравље Института за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут”, као и акционог плана за наступајућу годину.

1.4.2. Стварање услова да се право на адекватно информисање из области здравствене заштите може обезбедити сваком становнику, и посебно кориснику здравствених услуга.

1.4.3. Израда Каталога информација које поседује и којима располаже и над којима има надзор Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” у циљу остваривања права на приступ информацијама од јавног значаја у складу са законом.

1.4.4. Градња комуникационих компетенци у области здравља на нивоу институције, других завода и појединачних стручњака у јавном здрављу.

1.4.5. Покретање, организовање и вођење медијских кампања на бази савремених научних достигнућа из ове области које укључују пре/после истраживање јавног мњења.

1.4.6. Организовање континуиране едукације за здравствене раднике из области здравствених комуникација.

1.4.7. Унапредити и планирати континуирану сарадњу са медијима.

1.5.1. Развој посебних механизма финансирања активности за примену у пракси оних превентивних мера здравствене заштите за које постоје научни докази да доприносе унапређењу здравља, смањењу превентабилног морбидитета и морталитета међу посебно осетљивим групама.

1.5.2. Развој организационог/институционалног и другог инфраструктуралног капацитета за развој и примену концепта промоције здравља од републичког до нивоа локалне заједнице и самих институција.

1.5.3. Кроз интерсекторску сарадњу, јачање капацитета локалне заједнице за примену концепта промоције здравља.

1.5.4. Кроз програме промоције здравља у заједници и применом превентивних мера од стране здравствене службе постићи постепено померање фокуса од болести на детерминанте здравља као узрочнике.

1.5.5. Развој партнерства за промоцију здравља између државног и приватног сектора, као и између ових и цивилног сектора.

1.5.6. Радити на развоју подстицајних механизма као и боље организације рада како би се лекари примарне здравствене заштите и други ангажовали у здравствено васпитним активностима.

1.5.7. Сарадња са образовним институцијама и самим младима на процесу увођења здравственог васпитања у школски систем и праћења ефеката истог кроз периодична национална истраживања здравственог стања и здравственог понашања младих.

1.5.8. Обележавање националних и међународних дана здравља или дана посвећених појединим здравственим проблемима.

1.5.9. Подршка програмима промоције здравља који су базирани на методама проверене ефикасности и усмерени су на приоритетне здравствене проблеме.

1.5.10. Сталан рад на унапређењу професионалне компетенце стручњака који раде на програмима промоције здравља.

1.5.11. Унапређење рада са медијима на промоцији здравља.

1.5.12. Информисање доносиоца одлука на свим нивоима као и шире јавности о предузетим мерама на очувању и унапређењу здравља.

1.6.1. Активности у области праћења, истраживања и контроле ризика околине по здравље и предлагање корективних мера (животна средина и здравље).

1.6.2. Дефинисање елемената, динамике истраживања и контроле ризика из области хигијене и животне средине по здравље популације (храна и исхрана, предмети опште употребе, вода,

ваздух, отпадне воде, медицински отпад и комунални отпад), са посебним освртом на праћење фактора ризика у школској средини и њиховог утицаја на здравље деце.

1.6.3. Обезбеђење и јачање ресурсних капацитета (простор, кадар и опрема) за успешно извршавање функција у области хигијене и животне средине, укључујући квалитетну аналитику и анализу ризика по здравље људи (испитивања у области хране и исхране, предмета опште употребе, воде, ваздуха, отпадних вода, медицинског отпада и комуналног отпада). Одржавање и унапређење акредитације лабораторија према захтевима стандарда ISO/SRPS/IEC 17025.

1.6.4. Развој функционалних база података која ће бити усклађене са захтевима ЕУ, СЗО, ЕФСА-е и упоредиве са другим релевантним базама података.

1.6.5. Стални мониторинг и процена ефеката утицаја појединих елемената животне средине на здравље људи и предлагање мера за корекцију.

1.6.6. Креирање стручно-методолошких упутстава и нових програма у складу са новим трендовима у области јавног здравља (СЗО, ЕУ, ФАО, ЕФСА и др).

1.6.7. Учешће обавезне процене безбедности по здравље код градње објеката, и то са аспекта заштите околине као и радне средине.

1.6.8. Стални мониторинг, процена ризика по здравље људи и процена утицаја стресора из животне средине на здравље људи у односу на податке добијене из база: ENHIS, SENAR. Истраживање здравља становника Србије и других, као и на захтев надлежних министарстава, институција и тела.

1.6.9. Развој способности свих јавноздравствених институција за планирање, као и учествовање у активностима заштите околине.

1.6.10. Креирање и подршка кампањама за подизање еколошке свести и праксе заштите околине код становништва.

1.6.11. Учешће и организовање обележавања националних и интернационалних дана заштите околине.

1.6.12. Учешће и организовање обележавања националних и међународних дана из области хигијене и животне средине.

1.6.13. Развој система за брзо и ефикасно деловање у непредвидивим ситуацијама које угрожавају или прете да угрозе здравље становништва.

1.6.14. Развој система за брз и ефикасан одговор и деловање у ванредним ситуацијама.

1.6.15. Развој система за дугорочно праћење ефеката ванредних ситуација на здравље људи кроз усклађивање са методама СЗО и коришћење података из здравствено-информационог система и података из других сектора.

1.6.16. Учешће у доношењу и имплементацији националних законских и подзаконских прописа из области хигијене и животне средине.

1.6.17. Учешће у доношењу акционих планова за одређене области заштите околине.

1.6.18. Учешће у доношењу и имплементацији стратегија и акционих планова од националног интереса у области хигијене и животне средине (храна и исхрана, предмети опште употребе, вода, ваздух, отпадне воде, медицински отпад и комунални отпад).

1.6.19. Обезбеђивање финансијске стабилности и сигурности за здравствене аспекте заштите животне и радне средине.

1.6.20. Враћање ранијих надлежности и преузимање нових у области мониторинга над здравственом исправношћу хране, ваздуха, воде и других фактора животне средине који утичу на здравље људи.

1.6.21. Организовање курсева континуиране медицинске едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике.

1.6.22. Координисање и праћење стручног рада мреже института и завода за јавно здравље Србије из области хигијене и животне средине.

1.6.23. Развој система брзог обавештавања и узбуњивања (храна – RASFF, предмети опште употребе – RAPEX).

1.6.24. Подизање свести о детерминантама здравља као факторима ризика по здравље кроз континуирану сарадњу са медијима

2. Подржавање процеса којима се унапређује планирање, квалитет и ефикасност здравствене заштите, укључујући и могућности за обезбеђивање једнаке приступачности и доступности превентивних и куративних здравствених услуга за укупно становништво Србије.

Појединачне активности/групе активности:

2.1.1. Планирање здравствене заштите на основу здравствених потреба, дефинисаних стандарда и могућности.

- 2.1.2. Рад на доношењу и предлагање националне стратегије за развој хуманих ресурса у здравству.
- 2.1.3. Анализа стручних кадрова свих профила у здравственим установама са детаљним оценама.
- 2.1.4. Процена адекватности стандарда потреба за кадровима.
- 2.1.5. Израда средњерочног и дугорочног плана развоја кадрова на подручју Србије.
- 2.1.6. Детаљна анализа медицинске опреме у здравственом систему Србије (старост, квалитет одржавања, коришћење), као и оспособљености кадра за руковање.
- 2.1.7. Рад на прецизном дефинисању улоге менаџера у здравственој установи и начин планирања тог кадра.
- 2.1.8. Едукација здравствених радника за базичне менаџерске вештине.
- 2.1.9. Трагање за и предузимање мера и активности за повећање задовољства на раду, радне дисциплине и укупне професионалности.
- 2.2.1. Истраживање механизма за веће укључивање корисника – пацијената у дефинисању неких показатеља квалитета здравствених установа и праћењу постојећих ради унапређења квалитета здравствене заштите на свим нивоима.
- 2.2.2. Подстицај и подршка унапређивању сарадње на локалном нивоу за ефикаснију и квалитетнију здравствену и социјалну заштиту, посебно осетљивим групацијама.
- 2.3.1. Активно учешће у раду Републичких стручних комисија Министарства здравља.
- 2.3.2. Обезбеђивање централног планирања у циљу веће ефикасности и рационализације трошкова у систему здравствене заштите путем централизованих јавних набавки.
- 2.3.3. Дефинисање места и улоге и поделе надлежности међу здравственим институцијама различитог нивоа.
- 2.4.1. Израда предикције потреба за високим, вишим и средњим кадром у здравству, као и појединим видовима специјализације и субспецијализације.
- 2.4.2. Учествовање у анализи тржишта рада са аспекта могућности и места налажења запослења у здравству са идентификацијом дефицита и суфицита.
- 2.4.3. Иницирање и подстицај међусобне сарадње кадровских школа и факултета око политике уписа, укључујући и привате школе и факултете.

2.4.4. Повећање компетенције здравствених радника за рад са високо вулнерабилним групама кроз континуирану едукацију.

3. Иницирање и учествовање у развоју и унапређењу политика за здравље, стратегија, закона и других прописа који унапређују и штите здравље и здравствену безбедност становника и обезбеђују одговарајуће извршавање и финансирање мера примарне, секундарне и терцијарне превенције.

Појединачне активности/групе активности:

3.1.1. Развој и успостављање чврстих, обавезујућих механизма за сарадњу са појединим секторима у заједници (од државног, приватног па до цивилног) на свим нивоима здравственог система.

3.1.2. Интегрисање здравствене компоненте у највећи део развојних програма заједнице. („Здравље у свим политикама” – WHO здравље 2020).

3.1.3. Евиденција са анализом, евалуацијом свих националних стратегија и акционих планова за превенцију појединих обољења и стања (са аспекта циљева, носиоца, рокова и расположивих средстава).

3.1.4. Процена оптерећености друштва болестима (последња процена урађена 2000. године).

3.1.5. Унапређење квалитета података у популационим регистрима, и то у регистру за рак, кардиоваскуларне болести и дијабетес.

3.1.6. Евиденција пројеката (како државних институција тако и НВС) који се односе на превенцију неког од обољења и стања и ризичног понашања.

3.1.7. Рад на успостављању механизма међусобног информисања и сарадње између тимова одговорних за имплементацију појединачних националних стратегија и пројеката који имају блиске циљеве или циљану популацију (HIV, ТБ, ППИ...).

3.1.8. Формирање националног тела за имунизацију.

3.1.9. Обезбеђивање активне сарадње са Министарством пољопривреде у области праћења зооноза и болести које се преносе храном.

3.1.10. Залагање за доследну примену у пракси постојећих законских прописа који штите здравље и његове детерминанте.

3.1.11. Активно учешће у наставку хармонизације закона и законских прописа из области здравља, као и других докумената са легислативом ЕУ, уз стварање услова за примену хармонизираних закона у земљи.

3.1.12. Активно учешће у процесу доношења и имплементације нове Националне стратегије јавног здравља, као и новог Закона о јавном здрављу.

3.1.13. У креирању докумената јавноздравствене политике (стратегије и закона) залагати се за снажну стручну, политичку и финансијску подршку програма промоције здравља.

3.2.1. Капацитација јавноздравственог система за подршку другим секторима, а нарочито за укључивање цивилног сектора у активности промоције здравља.

3.2.2. Активно учешће у формирању и раду мултисекторског савета за здравље на нивоу локалних заједница.

3.2.3. Активна сарадња са цивилним сектором у креирању програма за здравље, промоције здравља или спречевања и сузбијања појединих обољења и стања.

3.2.4. Укључивање представника цивилног сектора у радна тела и стручне комисије.

3.2.5. Помоћ цивилном сектору у континуираној едукацији кадрова волонтера и активиста.

4. Јачање свих ресурса и капацитета Института (оспособљен кадар, унапређен начин финансирања и савремена опрема) за успешно извршавање функција националне референтне институције из области јавног здравља.

Појединачне активности/групе активности:

4.1.1. Доношење нове унутрашње организације и систематизације у Институту за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут” у складу са дефинисаним задацима и новим Програмом развоја (оснивање нових организационих јединица и укидање неких постојећих).

4.1.2. Обезбеђење боље међусобне програмске сарадње и координације између појединих организационих јединица.

4.1.3. Обједињавање појединих служби које своје активности прожимају кроз више делатности Института.

4.1.4. Оснаживање менаџмента Института за ефикасно управљање.

4.1.5. Обезбеђење високог квалитета рада кроз стално унапређивање менаџмента квалитета и испуњавање дефинисаних стандарда квалитета.

4.1.6. Јачање улоге стручних тела Института (стручног савета, комисије за квалитет, етичког одбора).

4.1.7. Континуирани стручни надзор над радом мреже института и завода у Републици Србији.

4.2.1. Праћење и анализа (са предлогом мера) примене најзначајнијих принципа квалитета у пракси пружања свих услуга у оквиру Института.

4.2.2. Унапређење механизма за мотивацију (стимулисање) запослених у Институту у примени и достизању постојећих показатеља квалитета.

4.2.3. Пажљиво планирање потреба за професионалним развојем запослених на основу дугорочног сагледавања кадровских потреба, као и доступних финансијских ресурса.

4.2.4. Развијање чврсте сарадње са образовним институцијама, професионалним коморама и удружењима, као и Националним здравственим саветом у области планирања, одржавања и евалуације континуиране едукације у Институту.

4.2.5. Кроз осавремењену континуирану едукацију и друге облике професионалног усавршавања директно се ангажовати на подизању професионалних компетенција кадра запосленог у Институту у складу са новим научним достигнућима и сазнањима, као и потребама праксе.

4.2.6. У сарадњи са Школом јавног здравља и здравственог менаџмента дефинисати минимални скуп компетенција из јавног здравља неопходних за лекаре ПЗЗ и заложити се за интегрисање истих у курикулуме.

4.2.7. Учествовање у унапређењу свих људских ресурса у здравственом систему Србије за рад у оквиру јавноздравствених активности, кроз функционалан систем едукације будућих здравствених радника, континуирану едукацију, као и сталну проверу знања и вештина запослених у овој области.

4.3.1. У складу са програмским задацима које реализује Институт, а који представљају задатке од општег интереса, неопходно је значајно веће учешће финансирања из средстава буџета.

4.3.2. Препознавање од стране Фонда за здравствено осигурање јавног здравља као делатности која значајно доприноси смањењу трошкова за лечење и не представља додатни трошак, кроз повећање учешћа Фонда у финансирању делатности Института.

4.3.3. Пословање на тржишту довести у оквиру пружања услуга референтне националне институције.

4.3.4. Смањити трошкове пословања кроз рационалну потрошњу и централизоване јавне набавке.

4.4.1. Набавка неопходне, квалитетне дијагностичке опреме и реагенса у циљу обезбеђивања високог квалитета и стандарда дијагностике и стицања статуса Националне референтне институције у свим делатностима Института.

4.4.2. Обезбеђивање бољих радних услова за све запослене кроз значајније улагање у унутрашње уређење зграде Института, као и набавку опреме за рад.

4.4.3. Обезбеђивање услова за унапређење рада референтне лабораторије за *Salmonella*, *Shigella*, *Vibrio cholerae*, *Yersinia enterocolitica*

- фенотипске и генотипске анализе узорака/култура *Salmonella*, *Shigella*, *Vibrio cholerae* и *Yersinia enterocolitica* микробиолошким и молекуларним методама,
- производњу *in vitro* дијагностикума за серолошку дијагностику изолата *Salmonella*, *Shigella*, *Vibrio cholerae*, *Yersinia enterocolitica* и њима узрокованих инфекција,
- одржавање култура микроорганизама из колекције (дубоко замрзавање и лиофилизација) и формирање националне колекције,
- израду и дистрибуцију годишњих извештаја о учесталости примоиолата микроорганизама који се шаљу микробиолошким лабораторијама у И/ЗЈЗ и болничким установама и СЗО у оквиру програма WHO GFN,
- спољну контролу квалитета у оквиру програма *WHO Global Foodborne Infections Network (WHO GFN/EQAS)*,
- спровођење *WHO Laboratory Twinning Initiative/“Capacity Strengthening of Reference Laboratory of Salmonella, Shigella and Vibrio cholerae for Enteric Diseases Surveillance and Outbreak Investigation and Response in Serbia”*.

4.4.4. Обезбеђивање услова за унапређење рада референтне лабораторије за сифилис, лептоспирозу и лајмску борелиозу

- серолошку анализу узорака ради откривања присуства антитела и изолације узročника у оквиру дијагностике обољења изазваних *T. pallidum*, *B. burgdorferi*, *Leptospira spp.*,
- одређивање карактеристика тестова и њихове ефикасности у дијагностици лајмске борелиозе, сифилиса и лептоспирозе у хуманој популацији,
- сероепидемиолошка истраживања лајмске борелиозе, сифилиса и лептоспирозе у хуманој популацији,
- студије серопреваленције сифилиса у високо ризичним популацијама,
- детекција и карактеризација борелије, детекција лептоспира методама молекуларне дијагностике (PCR, RFLP).

4.4.5. Информационо повезивање Референтних лабораторија са лабораторијама из мреже И/ЗЈЗ у циљу формирања јединствене базе података из домена референтности.

4.4.6. Обезбеђивање услова за успостављање Референтне лабораторије за прикупљање и транспорт узорака у референтну лабораторију Европске уније за дифтерију и велики кашаљ.

4.4.7. Обезбеђивање услова за унапређење рада клиничке микробиолошке дијагностике

- осавременавање стандардне микробиолошке дијагностике инфективних болести,
- формирање серолошке лабораторије,
- одржавање култура микроорганизама (дубоко замрзавање и лиофилизација),
- израду јединствених упутстава/националног водича за узимање узорака.

4.4.8. Обезбеђивање услова за унапређење рада молекуларне биологије – примену молекуларних техника (укључујући и *Real Time PCR* технике) у епидемиолошком испитивању и дијагностици узročника заразних болести, у складу са потребама референтних лабораторија и за надзор над болничким инфекцијама.

4.4.9. Обезбеђивање услова за израду стандардизованих готових хранљивих подлога.

4.5.1. Координација и праћење развоја интегралног здравственог информационог система у који би била укључена примарна здравствена заштита, секундарна и терцијарна здравствена заштита као и мрежа института и завода за јавно здравље и који би омогућавао повезаност са другим информатичким системима, како здравственим тако и са здрављем повезаним.

- 4.5.2. Интегрисање података из надзора над заразним болестима и других епидемиолошких података у системе надзора ЕУ и у складу са међународним здравственим правилником.
 - 4.5.3. Дефинисање информатичке подршке за евидентирање и праћење здравствено промотивних и превентивних активности у свакодневној пракси здравствене заштите, као и програма који укључују те активности и увођење електронског здравственог картона.
 - 4.5.4. Усавршити информациону подршку за праћење показатеља квалитета здравствене заштите у здравственим установама.
 - 4.5.5. Усавршавање и даљи развој базе података о основним ресурсима у здравственој заштити.
 - 4.5.6. Даљи рад на усавршавању могућности за прикупљање, обраду и анализу трошкова и финансирања здравственог система Србије у циљу израде Националног здравственог рачуна.
 - 4.5.7. Израда Каталога информација кога поседује, располаже и над којима има надзор Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут” у циљу остваривања права на приступ информацијама од јавног значаја у складу са законом.
-
- 4.6.1. Успостављање чврсте програмске повезаности и субординације Института за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут” и мреже института и завода у Србији.
 - 4.6.2. Улагање планираних напора на обезбеђењу квалитетних јавноздравствених услуга, на највишем професионалном нивоу у датим условима кроз дефинисање и редефинисање стандарда квалитета института и завода за јавно здравље.
 - 4.6.3. Залагање за значајније учешће локалних заједница у финансирању својих локалних јавноздравствених активности кроз институте и заводе за јавно здравље.

5. Даље неговање и развијање међународне сарадње са заједничким пројектима и активностима у области здравља и здравствене заштите од интереса за земљу.

Појединачне активности/групе активности:

5.1.1. Даље унапређење сарадње са WHO, ECDC, UNICEF-ом, Светском банком и другим међународним организацијама.

5.1.2. Јачање улоге Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” у међународном удружењу националних института за јавно здравље, као и у Удружењу за здравствени манаџмент.

5.1.3. Обележавање међународних дана посвећених здрављу и са здрављем повезаних садржаја.

5.1.4. Унапређење рада Комуникационог центра, кроз обезбеђивање услова за развијање и примену алата за претраживање домаћих и међународних база података и медија, као и обезбеђивање услова за примену савремених информacionих и комуникационих технологија у циљу организовања аудио и видео конференција са страним експертима и едукација путем видео линка.

5.1.5. Обезбеђивање услова за формирање и рад Националног центра за примену Међународног здравственог правилника.

5.2.1. Стварање одговарајућих радних услова и могућности за примену договореног, уз стално унапређење професионалних компетенција националних кореспондената СЗО и агенција ЕУ (*focal point-a*).

5.3.1. Идентификовање иностраних партнера за заједничко подношење билатералних пројеката одговарајућим институцијама ЕУ.

5.3.2. Покретање и реализација локалних пројеката са међународним учешћем.

5.3.3. Покретање и реализација истраживања из области јавног здравља, са међународним учешћем.

V. Даљи кораци

Програм развоја Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” представља основу за израду годишњих планова и садржаја активности, њихове динамике реализације, одговорних међу запосленима за координацију и реализацију Програма, као и оквира и извора финансијских средстава за његову реализацију.

Управном одбору Института ће бити предложен на разматрање и усвајање годишњи оперативни Програм активности са јасно дефинисаним одговорним службама и особама, динамиком реализације, потребним средствима и могућим изворима средстава.

Најмање једном годишње биће рађена анализа успешности спровођења Програма и презентована Управном одбору Института.

За успешну реализацију Програма развоја потребна је сагласност и максимално ангажовање запослених у Институту за јавно здравље Србије «Др Милан Јовановић Батут», као и запослених у мрежи института и завода за јавно здравље.

Програм развоја Института биће изложен јавности како би се пружила могућност да стручњаци из јавноздравствених области од значаја за рад Института, представници мреже института и завода за јавно здравље, представници цивилног друштва и стручних и професионалних асоцијација дају свој допринос у будућем унапређивању Програма.

Дугорочни Програм развоја Института, за период 2015–2020. године, ће бити усклађиван са оквирима нове здравствене политике која ће бити усвојена у 2014. години за период од наредних пет година.

- *Програм Развоја Института за јавно здравље “Др Милан Јовановић Батут” је усвојен на седници Управног Одбора Института одржаној 17.07.2013. године.*